

Mer ljus behöver riktas mot vad som skedde när Sveriges invandring saknade motstycke i västvärlden

År 2025 sprängdes det 189 gånger i Sverige. Det är rekord. Samtidigt sjönk skjutningarna till 158, långt under toppåret 2022. Polisen talar om ett målmedvetet arbete mot det dödliga våldet. Det är sant så långt det räcker. Men bakom kurvorna ligger ett land som på tjugo år har förändrats snabbare än de flesta västeuropeiska samhällen, och en offentlighet som länge vägrade tala om volymerna som drev förändringen.

När Lawen Redar i Socialdemokraternas framtidsarbete skrev att partiet borde vara »djupt självkritiskt« var det inte en sidokommentar. Det var ett sent erkännande. Invandringen under 2000-talet har primärt kommit från utomeuropeiska länder, konstaterade hon, och samhället har av rädsla för att stigmatisera inte velat medge att vissa grupper behöver insatser på en helt annan nivå. Teresa Carvalho formulerade den samlade analysen: för stor invandring, för dålig integration, otillräcklig förmåga att agera i tid. Det är precis den slutsats som för tio–femton år sedan kunde kosta en politiker eller skribent dagen. Då räckte det att nämna volym för att rasistkortet skulle slängas fram.

Tesen är enkel. Den kritiska debatten kom för sent. Inte för att det saknades fakta, utan för att storstadsliberaler och tongivande redaktioner så snabbt kopplade samman invandringskritik med moraliskt fördärv att legitim oro trängdes ut ur rummet. När samtalet till sist flyttades hade parallellsamhällena redan hunnit växa, och fältet lämnats öppet för det enda parti som tidigt vägrade leka med.

Siffrorna från 2015 är numera inmejslade. 162 877 asylsökande, varav 70 384 barn och 35 369 ensamkommande. Mer än dubbelt så många som året innan. Drygt två tredjedelar män. Enligt Eurostat var Sverige tvåa i EU efter Ungern räknat i förstagångssökande per miljon invånare – 16 016 mot ett unionsnitt på 2 470. Ungern var i praktiken ett transitland. Räknat som faktiskt destinationsland var Sverige det EU-land som tog emot flest asylsökande per capita. Av 2015 års sökande fick knappt 99 000 så småningom uppehållstillstånd.

Här måste man vara hederlig, annars faller resten. Lennart Floods bilaga till Långtidsutredningen, SOU 2015:95, visar att Sveriges totala per capita-invandring 2004–2013 låg ungefär på västeuropeiskt genomsnitt. Det var inte hela folkvandringen som saknade motstycke. Det var flyktingtoppen, sysselsättningsgapet – störst i den västeuropeiska jämförelsen – och den snabba förskjutningen mot utomeuropeisk invandring. OECD noterade redan 2014 att andelen utrikes födda låg bland de högsta i klubben. Därefter steg den mot 20 procent.

Men den som stannar vid asylåret missar halva historien. Asyltoppen var en chock. Anhöriginvandringen var den långsamma, ihållande förstärkningen. Familjeåterförening är inte en parentes. Över en längre period har anknytning varit en av de största enskilda grunderna för bosättning. Migrationsverket har själv beskrivit hur mottagandet 2015 fortplantade sig i familjeärendena åren efter. Mellan 2015 och 2020 beviljades tiotusentals tillstånd för att bo med någon i Sverige, med tydlig tyngdpunkt i samma konfliktländer som dominerade asylstatistiken: Syrien ensamt över 50 000 under perioden, därefter Eritrea, Somalia, Afghanistan och Irak. Årssiffrorna för familjeanknytning låg högt även när asylkurvan redan hade brutits – 37 500 år 2015, 39 200 år 2016, nära 48 000 år 2017, 44 000 år 2018.

Det är den mekaniken som gör volymdebatten meningslös om man bara räknar de som kommer med en asylansökan i handen. En ensamkommande femtonåring, en ensam man med tillfälligt skydd, en kvinna som får stanna – var och en kan bli anknytningsperson. Så länge regelverket är generöst fortsätter befolkningseffekten långt efter att tidningsrubrikerna har tystnat. Danmark förstod det tidigt och skärpte familjeåterföreningen redan 2002. Sverige väntade till den tillfälliga begränsningslagen sommaren 2016, då familjeåterförening knöts till kärnfamilj, ålderskrav, försörjning och bostad, och i praktiken stängdes för många med subsidiärt skydd som sökt efter den 24 november 2015. Då hade den stora kohorten redan kommit.

Stefan Löfven hade i september 2015 sagt att hans Europa inte bygger murar. I november samma år begärde regeringen andrum. Inre gränskontroller. Begränsad familjeåterförening. Tillfällig lag 2016, förlängning 2019, i huvudsak permanens 2021. Riksrevisionen och SOU 2017:12 har dokumenterat hur mottagandet knäckte systemen. Det politiska minnet är kortare. Först när valsedlarna började vika sig kom orden som tidigare varit omöjliga.

Åsiktskorridoren myntades av statsvetaren Henrik Ekengren Oscarsson den 10 december 2013, på bloggen Politologerna, i inlägget »Väljare är inga dumbommar«. Han menade den buffertzonen där man fortfarande kan säga något utan att få en dagsfärska diagnos av sitt mentala tillstånd. Upphovsmannen klagade på tonläget, inte på juridisk censur. Det är värt att hålla isär. Den svagaste versionen av argumentet är konspirationen. Den starkare är enklare: vissa meningar, hur vanliga de än var hos väljarna, blev obehagliga att yttra i den etablerade offentligheten.

Samma år hade Tobias Billström talat om volym. Stefan Löfven kallade honom oansvarig. Fyra av tio svenskar tyckte redan då att Sverige borde ta emot färre flyktingar. I studio och på kultursidor behandlades den uppfattningen som en karaktärsbrist. Marika Formgren skrev 2014 i Neo om värdegrundsdemokrati kontra åsiktsfrihetsdemokrati. Sakine Madon och Ann-Charlotte Martéus drev

frågan i pressen. Begreppet tog sig in på Språkrådets nyordslista. Relationen till Overton-fönstret och Hallins sfärer är uppenbar: det som hamnar utanför det acceptabla försvinner inte. Det flyttar.

Johan Lundbergs Riksläkaren, utkommen på Timbro 2026, är den mest ambitiösa genomgången av hur Dagens Nyheter bar den rollen. Lundberg, litteraturvetare och medgrundare av stiftelsen Doku, läser tidningen från 1964 och framåt och menar att agendasättande journalistik – ett uttryck knutet till Peter Wolodarski, chefredaktör från den 10 mars 2013 – uppvisar två konstanter: antipati mot västvärlden och en dogmatisk ovilja att släppa en en gång intagen ståndpunkt. Han går igenom Reva, Rom-registret, #jagdelar, no go-zoner, apatiska barn och islamistisk terrorism.

Boken är ny och partisk i valet av förlag. Det ska sägas rent ut. Susanna Birgersson på Göteborgs-Posten tog emot den med personlig självvrannsakan: hon hade själv varit en del av åsiktspolisen. Janerik Larsson invände att Wolodarskis jakt på prenumeranter förklarar linjen lika mycket som ideologi. Kvartals Henrik Höjer påpekade att Lundberg utelämnat domstolsutslagen i Rom-registerkapitlet; Lundberg medgav att det borde ha varit med. En fyllig replik från DN hade vid researchens slut ännu inte landat. Det gör inte fallstudierna ogiltiga. Det gör dem till ett underlag som ska vägas, inte sväljas.

Poängen är inte att en tidning styrde Sverige. Poängen är att den som satte tonen i Stockholms offentlighet under de avgörande åren behandlade volym, kulturkrock och anhörighedjor som misstänkta ämnen. När »no go-zoner« avfärdades som myt, när frågor om familjeåterföreningens multiplikatoreffekt reduceras till hjärtlöshet, blir politiken senfärdig. Det är inte censur. Det är ett klimat.

Partiernas omsvängning är det empiriska belägget för att korridoren till sist sprack – och för priset. Fredrik Reinfeldts »öppna era hjärtan« 2014. Löfvens andrum 2015. Magdalena Andersson i DN inför valet 2022: »Vi vill inte ha Chinatowns i Sverige, vi vill inte ha Somalitown eller Little Italy, vi ska bo blandat.« Uttalandet försvarade Anders Ygemans tak om högst 50 procent utomnordisk bakgrund i utsatta områden och utlöste avhopp, bland annat Saida Hussein Moge i Göteborg. Andersson förklarade senare att Somalitown inte var planerat. Det gör saken mer, inte mindre, talande. När språket släpper är det för att verkligheten redan har trängt sig på.

Statsvetaren Tommy Möller menade att den svenska retoriken blivit mer nationalistisk. Kanske. Tydligare är att Socialdemokraterna förlorade monopol på att definiera anständigheten. I Statsvetenskaplig tidskrift 2015 visades att väljare som uppfattade minskad konflikt mellan de etablerade partierna blev mer benägna att rösta på Sverigedemokraterna. Blocköverskridande konsensus i migrationsfrågan drev SD-röstning. Isoleringen som skulle kväva partiet blev dess tillgång. Från 2,9 procent 2006 till 5,7 och riksdagen 2010, 12,9 år 2014, 17,5 år

2018, 20,5 år 2022 – näst största parti och nav i Tidöavtalet. Stödet är svagast i storstäderna, starkast i Skåne. Det är inte en slump. Det är geografin hos dem som såg konsekvenserna först och hos dem som länge kunde betrakta dem som en fråga för andra stadsdelar.

Delmi-rapporten 2016:6 om mediebilder och radikala högerpartier i Norden, liksom en rad statsvetenskapliga studier, pekar i samma riktning. När de andra partierna vägrade tala om tak, om anhörigregler, om värderingsavstånd, fanns det bara en adress kvar.

Konsekvenserna syns i statistiken, inte i stämningläget. Drygt 20 procent av befolkningen är utrikes född. Andelen med utländsk bakgrund – utrikes födda plus inrikes födda med två utrikes födda föräldrar – var 35,7 procent vid utgången av 2025. I Stockholm 46,1, Göteborg 49,2, Malmö 58,8. Arbetslösheten 2025: 16,4 procent bland utrikes födda, 6,2 bland inrikes. Sverige tillhör de EU-länder där gapet i sysselsättning är som störst.

Utanförskapets karta, efter SCB:s rättning i februari 2026: 179 områden i 67 kommuner, 700 000 människor varav 165 000 barn. Polisen räknar parallellt 65 utsatta områden. Bi Puranen, generalsekreterare för World Values Survey, har i den svenska sidostudien visat hur långt vissa migrantgrupper ligger från Sveriges extrema position på kulturkartan – sekulärt, frihetligt, individualistiskt. Hedersförtrycket, skriver hon, blir synligt först här. I en DN Debatt-artikel 2026: var femte migrant som bott i Sverige mer än tjugo år uppger att hon eller han aldrig förvärvsarbetat; i utsatta områden närmare var tredje.

Det är därför anhöriginvandringen inte kan lyftas ur berättelsen. Den för inte bara in fler personer. Den för in hela hushåll, ofta med samma utbildningsprofil, samma värderingsmönster och samma svaga arbetsmarknadsanknytning som den ursprungliga kohorten. När SFI inte kopplas till konkret samhällsorientering, som Puranen förespråkar, blir familjen både skyddsnät och slutet rum. Danmark och Norge tog emot betydligt färre asylsökande under de kritiska åren – Norge omkring 11 500 år 2014 mot Sveriges 81 000 – och Danmark hade dessutom ett försprång i regelverket kring just familjeåterförening. Henrik Emilsson har påpekat hur mycket lättare det är att bli svensk medborgare än dansk efter femton år i landet. Kriminologen David Sausdal har jämfört det svenska skjutvapenvåldet med Danmarks. Statsvetaren Andreas Johansson Heinö har beskrivit hur en avvikande linje i Sverige uppfattades som extrem på ett sätt den inte gjorde i grannländerna. En annan väg fanns. Den valdes inte.

Samtidigt ska man inte göra sjukvården till en nidbild av sammanbrott. Ungefär 35 procent av läkarna är utrikes födda, en ännu högre andel bland specialistkompetenta enligt SKR. Landet fungerar i stora delar tack vare människor som kommit hit. Det är inte argumentet. Argumentet är att volym plus

svag selektion plus generös anhörigrätt plus sen omsvängning ger en annan samhällsform än den som utlovades.

Det finns invändningar som måste tas på allvar, annars blir texten bara ännu ett inlägg i det slagsmeg som redan har förstört ämnet.

Brå skrev i rapporten »Migration och brott« i maj 2025 att skillnader i brottnivåer mellan länder beror på ekonomisk och demografisk utveckling, inte på invandringsnivåer i sig, när man väl kontrollerar för BNP per capita och demografi. ESO 2025:4 av Hans Grönqvist och Susan Niknami fann ett samband mellan etnisk boendesegregation och brott, men att det till stor del drivs av underliggande socioekonomiska faktorer. Brås rapport om socioekonomisk bakgrund och brott från 2023 visade att sambandet finns men är svagt – en text som båda sidor åberopar, vilket i sig säger något om hur laddat fältet är. Per-Olof Wikström menar att segregation, självkontroll och moraliskt sammanhang väger tyngre än de vanliga klassförklaringarna.

Peo Hansen hävdar i Migrationsmyten att 2015 var en ekonomisk framgångssaga och att det var åtstramningslogiken, inte reella gränser, som stängde. Han är skarp mot Anderssons Somalitown-retorik. Jon Viklund har argumenterat för att åsiktskorridoren vidgades kring 2015: förskjutningen från öppna hjärtan till stängda gränser var den största politiska åsiktsförskjutningen på mycket lång tid. Per Altenberg förnekar korridoren över huvud taget och ser metadebatten som en konservativ våt filt. Sten Widmalm, medförfattare till en ESO-rapport om själv censur, står någonstans mittemellan: samtalet har blivit friare på tio år, men vissa fält smalnade åter kring 2022.

Den strängaste kausala forskningen stöder alltså inte tesen att volymen i sig orsakar brott. Den som påstår det gör essän sämre. Däremot stöder densamma forskningen inte heller den gamla självklarheten att volym är ovidkommande. Socioekonomi uppstår inte i vakuum. Värderingar, utbildningskapital, familjemönster och täthet i utanförskapsområden är inte slump. Anhöriginvandringen är den kanal där dessa faktorer reproduceras hushåll för hushåll. Att Brå inte hittar ett rent volymsamband mellan länder är ett argument mot den grövsta kausaliteten. Det är inte ett argument för att Sverige kunde ta emot 163 000 asylsökande på ett år, följt av årtal av familjeåterförening, utan att det skulle sätta avtryck i skola, bostadsmarknad och tillit.

Det som bör krävas nu är inte hårdare röstläge. Det är ett hederligare. Rasistkortet var effektivt så länge kostnaderna kunde förläggas till andra postnummer. När Redar skriver att för mycket tid lagts på att adressera SD, och när Birgersson medger att hon stod i korridoren, syns en möjlig utväg: att de som satt på tolkningsföreträdet granskar sitt eget ansvar.

Sverige var inte unikt i att ta emot flyktingar. Sverige var unikt i att så länge behandla frågan om hur många, vilka och med vilka anhörigregler som en karaktärsfråga snarare än en styrelsefråga. När samtalet väl kom hade SD redan vuxit från ett par procent till en femtedel av väljarkåren, 179 områden stod på kartan och sprängningarna slagit rekord. Det är inte ödets verk. Det är vad som händer när en offentlighet straffar tidig realism och belönar sen omvändelse.

/Staffan Scherloff